

Vastaanottaja

Pohjoismaiden neuvosto

Kopio

Pääsihteeri

Lähetäjä

Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristö – pääsihteerin toimisto

Aihe

Arktinen yhteistyöohjelma 2015–2017 (ministerineuvoston ehdotus
Pohjoismaiden neuvostolle)

Ved Stranden 18

DK-1061 København K

Puh. +45 3396 0200

Faksi +45 3396 0202

www.norden.org

5. syyskuuta 2014

13-01213-17

Arktinen yhteistyöohjelma 2015–2017 (ministerineuvoston ehdotus Pohjoismaiden neuvostolle)

1. Johdanto

Arktisen alueen muutokset tapahtuvat nopeasti ja haasteet muuttuvat koko ajan näkyvämmiksi. Maailmanlaajuinen ilmastonmuutos luo kovan paineen arktisen alueen luonnolle ja väestölle. Arktisen alueen keskilämpötila nousee ja jäätiköt ja merijäät sulavat, minkä seurauksena alueen luonnonvarat tulevat paremmin saataville. Muutoksesta koituu seurauksia arktisen alueen ympäristölle, yhteiskunnalle ja väestölle, mutta toisaalta se avaa myös uusia mahdollisuuksia. Uudet merireitit, maailmanlaajuisesti kasvava energiantarve sekä teknologiakehitys mahdollistavat luonnonvarojen hyödyntämisen vaativissa arktisissa oloissa. Pohjoismaat toivovat, että uudet mahdollisuudet hyödynnetään arktisen alueen ainutlaatuista ja haavoittuvaa luontoa ja ympäristöä kunnioittaen. Samaan aikaan on turvattava arktisen alueen väestön elinolot ja kehitys. Kestävä elinkeinokehitys ja modernin hyvinvointivaltion kehittäminen väestön parhaaksi on keskeisintä.

Pohjoismaiden ministerineuvoston arktinen yhteistyöohjelma on vuoden 1996 jälkeen johtanut satoihin hankkeisiin, arktisella alueella toteutettuihin toimiin ja poliittisiin aloitteisiin, joiden aiheina ovat olleet ilmastonmuutos, ympäristö ja luonto, kestävä kehitys, terveys, kulttuuri ja osaamisen kehittäminen. Aloitteilla on yhteinen tavoite: turvata kestävä kehitys arktisen alueen luontoa ja väestön hyvinvointia kunnioittaen.

Arktinen yhteistyöohjelma täydentää Pohjoismaiden ministerineuvoston muita ohjelmia, strategioita ja aloitteita, jotka käsittelevät ajankohtaisia arktisia kysymyksiä.

2. Pohjoismaiden arktisen yhteistyön tavoitteet

Pohjoismaat haluavat turvata arktisen alueen kestävän kehityksen

Arktisen alueen kestävässä kehityksessä on löydettävä tasapaino luonnonvarojen vastuullisen hallinnon ja asukkaita hyödyttävän elinkeinokehityksen välillä. Arktisen alueen muutokset voivat johtaa perinteisten elintapojen, asutusmallien, elinkeinorakenteen, luonnon ja

ympäristön muutoksiin. Samaan aikaan on suuria mahdollisuuksia luoda lisäarvoa esimerkiksi öljyn, kaasun ja mineraalien tuotannon, merenkulun, kalastuksen ja matkailun kautta. Pohjoismaat haluavat, että arktisen alueen uusia mahdollisuuksia hyödynnetään luontoa ja ympäristöä kunnioittaen sekä turvaamalla samalla arktisen alueen asukkaiden elinolot ja kehitys.

Pohjoismaiden ministerineuvoston arktisen yhteistyöohjelman 2015–2017 tavoitteena on turvata arktisen alueen kestävä kehitys elinvoimaisena alueena. Arktisen yhteistyöohjelman tavoitteena on tukea prosesseja, hankkeita ja aloitteita, jotka voivat osaltaan edistää arktisen alueen kestävä kehitystä alueen väestön hyväksi globalisaation ja ilmastonmuutoksen asettamin ehdoin.

Pohjoismaiden ministerineuvosto toimii tarkkailijana Arktisessa neuvostossa, ja Arktisen neuvoston työtä pidetään tärkeänä kaikissa Pohjoismaissa. Pohjoismaiden ministerineuvoston arktisen yhteistyöohjelman tavoitteena on tukea pohjoismaista työtä Arktisessa neuvostossa. Yhteistyöohjelman tarkoituksena on vahvistaa Pohjoismaiden kehitystä arktisella alueella ja luoda pohjoismaista lisäarvoa tukemalla muun muassa Arktisen neuvoston toimintaa.

3. Pohjoismaiden ministerineuvoston arktisen yhteistyöohjelman painopistealueet

Alla esitellään Pohjoismaiden ministerineuvoston arktisen yhteistyöohjelman painopistealueet.

Väestö

Arktisen alueen haasteena on kasvava kaupungistuminen ja elintapojen muutokset, ja arktinen yhteistyöohjelma tukee aloitteita, jotka osaltaan edistävät rakentavia ratkaisuja väestönkehityksen, asutusmallien, kaupunkisuunnittelun ja liikkuvuuden haasteissa. Muutokset vaikuttavat eri tavalla naisiin ja miehiin, ja tasa-arvo on tärkeä edellytys arktisten yhteiskuntien kestävälle kehitykselle. Yhteistyöohjelma tukee aloitteita, jotka liittyvät perinteisten elintarvikkeiden saatavuuteen sekä veden ja elintarvikkeiden turvallisuuteen. Lisäksi tuetaan kansanterveyttä edistäviä aloitteita. Erityisesti kiinnitetään huomiota alkuperäisväestön elinoloihin ja sopeutumiseen ilmastonmuutoksen, globalisaation ja uusien elinkeinomahdollisuuksien tuomiin haasteisiin. Tukea voidaan myöntää myös aloitteille, jotka tukevat kulttuurista ja sosiaalista pääomaa arktisen alueen väestön keskuudessa sekä aloitteita, jotka vahvistavat lasten ja nuorten yhteiskunnallista osallistumista ja vaikutusmahdollisuuksia.

Arktinen yhteistyöohjelma on monialainen ja auttaa osaltaan kokoamaan ja koordinoimaan eri sektorien arktisia panostuksia Pohjoismaiden ministerineuvoston ja sen laitosten ja työryhmien piirissä.

Kestävä elinkeinokehitys

Arktinen yhteistyöohjelma edistää alueen elinkeinoelämän kestävä kehitystä, jolla voidaan tukea uusien arktisten elinkeinomahdollisuuksien rakenteita sekä antaa tukea elinkeinorakenteiden laajenemisen ja monipuolistumisen haasteissa. Yhteistyöohjelma tukee kestävä luonnonvarojen käyttöä, innovaatiota ja vihreää kasvua, esimerkiksi merenkulun, meriturvallisuuden, kalastuksen, matkailun ja uusiutuvan energian aloilla. Elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vuorovaikutus huomioidaan erityisesti muun muassa yritysten yhteiskuntavastuun (CSR) osalta.

Ympäristö, luonto ja ilmasto

Arktinen yhteistyöohjelma edistää ympäristön ja luonnon suojelua tavoitteena ratkaista ihmistoiminnasta aiheutuvia ympäristöhaasteita arktisella alueella ja muualla ja pyrkii lisäksi suojelemaan erityistä arktista

luontoa ja sen monimuotoisuutta. Yhteistyöohjelma tukee aloitteita, joilla saadaan tietoa ympäristö- ja luontohaasteista ja jotka edistävät osaamista ja tietoa paikallisen ja alueellisen tason toimista, joilla voidaan estää arktisen luonnon, ympäristön ja meren tuhoutuminen.

Ilmastonmuutos vaikuttaa arktiseen alueeseen erityisen paljon. Sen vuoksi arktinen yhteistyöohjelma tukee aloitteita, jotka tuottavat ja levittävät tietoa ilmastonmuutoksen prosesseista ja niiden vaikutuksista arktiseen alueeseen. Ohjelma tukee paikallisia ja alueellisia aloitteita sopeutumisstrategioiden ja toimien laatimiseksi tavoitteena rajoittaa maailmanlaajuisen ilmaston lämpenemisen, kasvihuonekaasupäästöjen ja ympäristömyrkköjen kielteisiä seurauksia.

Koulutus ja osaamisen kehittäminen

Arktinen yhteistyöohjelma tukee aloitteita, jotka vahvistavat arktisen alueen väestön koulutusta ja osaamista mukaan lukien ruohonjuuritason toiminta ja arktisen alueen vapaaehtois- ja järjestötoiminta. Tässä huomioidaan oppimisverkostojen vahvistaminen ja valmiudet osallistua demokraattisiin prosesseihin, paikallis- ja aluehallinnon osaamisen ja kapasiteetin kehittäminen, paikallisen tieto- ja viestintätekniikan osaamisen kehittäminen sekä muut toimet, jotka voivat tukea arktisten alueiden väestön työtä kestävästä yhteiskunnan edistämiseksi.

4. Pohjoismaiden ministerineuvoston arktisen yhteistyöohjelman painopistealueet 2015–2017

Mainittujen aihepiirien osalta vuosina 2015–2017 keskitytään seuraaviin toimiin:

- Toimet, joilla luodaan pohjoismaista hyötyä arktisen yhteistyöohjelman tavoitteiden, aihepiirien ja kriteerien mukaisesti.
- Toimet, jotka ovat Pohjoismaiden ministerineuvoston ajankohtaisten poliittisten painopisteiden ja Pohjoismaiden kansallisten arktisten strategioiden mukaisia.
- Toimet, joilla tuetaan Arktisen neuvoston työtä, mukaan lukien Arktisen neuvoston työryhmät ja task force -ryhmät.

Pohjoismainen yhteistyökomitea (NSK) voi arktisen yhteistyöohjelman puitteissa valita vuosittain strategisia panostusalueita tarkoituksenaan turvata varojen koordinoitu ja kohdennettu käyttö.

5. Pohjoismaiden ministerineuvoston arktisen yhteistyöohjelman kriteerit 2015–2017

Arktinen yhteistyöohjelma pyritään toteuttamaan osallistamalla mahdollisimman laajasti arktisen alueen asukkaat ja toimijat, erityisesti alkuperäisväestö. Hankehakemuksia arvioitaessa painotetaan seuraavia seikkoja:

- Hanke on ohjelman tavoitteiden ja painopisteiden mukainen.
- Hanke on sopusoinnussa Pohjoismaiden ministerineuvoston työn ja priorisointien kanssa.
- Hanke on paikallisesti tai alueellisesti jalkautettu ja osallistava.
- Hankkeeseen kuuluu omaa rahoitusta sekä kytkentä muihin Pohjoismaiden ministerineuvoston alaisiin rahoitusvälineisiin.
- Hanke edistää osaltaan kyseisen alan osaamista ja kehitystä.
- Hanke tuottaa pohjoismaista hyötyä ja vahvistaa pohjoismaisia ja arktisia verkostoja.
- Hankkeessa on pohjoismainen projektipäällikkö sekä osallistujia vähintään kolmesta Pohjoismaasta Pohjoismaiden ministerineuvoston yleisten hankkeita koskevien sääntöjen mukaisesti.
- Hankkeeseen on sisällytetty tasa-arvonäkökulma.

6. Arktisen yhteistyöohjelman 2015–2017 menetelmät

Arktisen yhteistyöohjelman tavoitteena on varmistaa eri ministerineuvostojen tekemän arktisen työn yhtenäisyys. Pohjoismaiden ministerineuvoston arktista toimintaa rahoitetaan osittain Pohjoismaiden yhteistyöministerien (MR-SAM) arktisesta yhteistyöohjelmasta. Lisäksi toiminta voi saada tukea alakohtaisten ministerineuvostojen budjeteista niiden strategioiden ja toimintasuunnitelmien pohjalta sekä ministerineuvoston muista kansainvälisistä ohjelmista, joita ovat esimerkiksi suuntaviivat Pohjoismaiden ministerineuvoston yhteistyölle länsinaapureiden kanssa tai Pohjoismaiden ministerineuvoston osaamisen kehittäminen ja verkostot -ohjelma. Nordforsk on käynnistänyt laajan tutkimusohjelman koskien arktisen alueen vastuullista kehitystä, ja lisäksi NORAlla on useita arktisia toimia. Myös ministerineuvoston muiden stipendi- ja liikkuvuusohjelmien puitteissa voidaan tukea toimintaa arktisella alueella. Pohjoismaiden arktisen yhteistyöohjelman puitteissa hankkeet on suunniteltava huomioiden käynnissä olevat kansalliset, pohjoismaiset ja kansainväliset arktiset hankkeet.

Pohjoismaiden ministerineuvoston arktisen alueen toimijoista on lisätietoa osoitteessa: <http://www.norden.org/fi/teemat/arktis/linkit>

Arktisen yhteistyöohjelman konkreettiset panostukset toteutetaan osittain yksittäisinä hankkeina maiden, pohjoismaisten organisaatioiden tai laitosten hakemusten pohjalta, ja osittain ministerineuvoston sektorien poliittisina aloitteina ajankohtaisten alakohtaisten kysymysten käsittelemiseksi.

7. Yhteistyöohjelman hallinnointi

Ministerineuvoston sihteeristö tiedottaa ohjelmasta muun muassa www.norden.org-verkkosivuston sekä muiden tiedotuskanavien kautta. Hankehakemusten käsittelyssä noudatetaan ministerineuvoston hallinnollisia suuntaviivoja, jotka kattavat matkakuluja, konsulttipalveluja ja palkkoja koskevat säännöt sekä taloudellisen raportoinnin ja päättyneiden hankkeiden tuloraportoinnin.

Arktisen yhteistyöohjelman toteutusta tukemaan voidaan lisäksi perustaa pohjoismainen arktinen neuvonantajaryhmä. Komitea toimii neuvonantajana ministerineuvoston arktisen toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja seurannassa ja vastaa panostusten monialaisesta kytkennästä ja koordinoinnista eri ministerineuvostojen sekä arktisen alueen ajankohtaisten kysymysten ja Pohjoismaiden arktisten priorisointien välillä. Muitakin toimijoita (alueelliset foorumit, alkuperäiskansojen järjestöt ym.) voidaan kutsua antamaan ehdotuksia Pohjoismaiden ministerineuvoston arktiselle työlle ministerineuvoston muiden organisaatioiden kanssa tehtävää yhteistyötä koskevien suuntaviivojen mukaisesti.

Arktiseen yhteistyöohjelmaan liittyvä viestintä ja sen tulosten välittäminen on erityisen tärkeää.

Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristö toimii yhteistyöministerien (MR-SAM) ja pohjoismaisen yhteistyökomitean (NSK) puolesta ohjelman sihteeristönä.